Lepelaar met tak in het Molsbroek *© Joris Everaert*

Evolutie in Europa

Halverwege de vorige eeuw was het aantal broedparen van lepelaar in Europa schrikbarend gedaald. In heel Noordwest-Europa broedde de soort enkel nog in Nederland. Waarschijnlijk had het niet veel gescheeld of de gehele Noordwest-Europese populatie was uitgestorven. In Nederland gaat het nu steeds beter, rond 1970 waren er nog slechts 170 broedparen, nu al ruim 2.500.

De Nederlandse populatie is behoorlijk uniek in Europa; de soort komt behalve in Nederland namelijk vooral voor in Spanje, Hongarije en de Oekraïne. Griekenland en de Oost-Europese landen herbergen ook belangrijke populaties. Door de toename in Nederland zijn er ook nieuwe kleinere vestigingen in Engeland, Duitsland, Frankrijk en Vlaanderen.

Toestand in Vlaanderen

Hoewel we in Vlaanderen regelmatig doortrekkende of overzomerende lepelaars waarnemen, duurde het tot 1999 vooraleer het eerste broedgeval met zekerheid kon worden vastgesteld in het Zwin in Knokke. Het huidig aantal broedparen in Vlaanderen blijft beperkt met in de laatste jaren ongeveer 20 tot 50 koppels op slechts enkele plaatsen. De soort is dan ook opgenomen in de categorie *'ernstig bedreigd'* in de Rode Lijst van broedvogels in Vlaanderen. De grootste aantallen bevinden zich in de Waaslandhaven in Beveren (O-Vl.) en in de Blankaart in Diksmuide (W-Vl.). Na de vestiging van een eerste broedpaar in 2003 in de Verrebroekse Plassen (Waaslandhaven) groeide de kolonie aldaar uit met gemiddeld een twintigtal broedparen en een maximum van 35 in 2017. De vogels nestelden daar op een takkenhoop in het water. Het belang van een veilige broedplaats bleek in de laatste jaren, met enkele predatie-events van de vos. In het broedseizoen 2019 werd een volledige afrastering van de takkenhoop voorzien, maar de vogels beslisten (mogelijk omwille van verstoring door werken naast de Verrebroekse plassen) om te broeden op een onbeschermde takkenhoop in het nabijgelegen gebied Drijdyck (8 nesten). Eind mei sloeg daar het noodlot toe, alle nesten waren gepredeerd door de vos.

Sinds 2013 is er ook een kolonie van 10 tot 15 nesten in de Blankaart nabij de IJzer. De vogels broeden daar hoog in de bomen. Verder broeden er o.a. sinds 2017 ook enkele koppels in de Lozerheide in Bocholt (Limburg) en maximaal een paar individuele koppels elders.

Vogelnieuws: broedgeval lepelaar Molsbroek

Joris Everaert

Begin mei van dit jaar verschenen vier lepelaars *(Platalea leucorodia)* in het Molsbroek in Lokeren. We zien de soort daar jaarlijks en ook in die periode kan het nog om doortrek gaan, maar het opvallende was dat er ook balts en copulatie werd gezien. Enkele dagen erna waren twee vogels alweer vertrokken, maar een koppel bleek begonnen te zijn aan nestbouw op een eilandje centraal in de moerasvlakte! De lepelaars maakten zelf hun nest met o.m. de takken die na beheerwerken op enkele plekken waren blijven liggen. Tegen midden mei begon ook het broeden, een primeur in onze regio! Alles leek perfect te verlopen, tot er op 5 juni geen vogels meer te zien waren, net toen de jongen ongeveer zouden moeten uitkomen. Het broedsel was mislukt, mogelijk door het onweer op 4 juni, maar de oorzaak blijft onduidelijk. We hopen alvast dat ze volgend jaar terugkomen en er zich in de toekomst een heuse kolonie zal vestigen.

In 2017 plaatste vzw Durme in Paardeweide-Oost (Berlare-Wichelen) al een broedvlot met takken erop om - voorlopig zonder succes - de lepelaar daar aan te trekken als broedvogel.

Ecologie

Lepelaars worden voornamelijk gezien in moerasgebieden en in rietvelden, waar ze leven van kleine waterdieren, zoals kleine vissen en kreeftjes. Lepelaars vinden hun voedsel lopend in ondiep water, waar ze hun lepelvormige snavel op typische wijze links en rechts bewegen om op de tast allerlei prooidieren te vangen. In de lepelvormige snavel is een soort zeefmembraan aanwezig waarmee hij door een bundeling van zenuwen, over een ultragevoelig eetgereedschap beschikt.

Lepelaars broeden graag samen in kolonies. Meestal is het nest op de grond, maar met de toename van natuurlijke predators zoals de vos, worden nesten ook vaker vastgesteld in bomen of struiken. Vrijwel overal broeden lepelaars in gemengde kolonies met reigers, aalscholvers, ganzen of meeuwen. De lepelaar is een trekvogel: elk jaar verplaatst hij zich naar gebieden ten zuiden van de Sahara of naar Zuid-Europa om er te overwinteren.

Copulatie van lepelaars op het nest in het Molsbroek. *© François Haffner*